

Hirrenveistosanasto

- D-hirsi, puolipyöreä hirsi. Hirsi on ulkopuolelta pyöreä, sisäpuolelta pelkkamainen eli muodostaa D kirjaimen muodon, vrt.palkki.
- Harjahirsi, rakennuksen harjaa kannattava hirsi, kurkihirsi.
- Harjariuku, (Etelä-Karjala, Kannas, Inkeri) rakennuksen harjaa kannattava puu, sm. harja- eli kurkihirsi.
- Hirsikerta, yksi kierros hirsiiä kehikossa, lännessä usein nimeltään varvi (rts.varv). Perinteinen rakennuksen korkeuden mitta.
- Huokuma, kolo salvaimessa, johon tilkettä (eristettä) ängetään tiukkaan tiivistäen salvainta.
- Höylähirsi (HH) valmistetaan koneellisesti sahaamalla tukista tasapaksukummaltakin hirren sivulta ja työstämällä ylä- ja alapuolille varaukset. Se on suorakaiteen muotoinen Koko ilmoitetaan esimerkiksi 95x170 (paksuus x korkeus)
- Kattoriuku, päätykolmioiden välinen vesikaton kannatinpuu (Etelä-Karjala, Kannas, Inkeri), sama kuin ruode t. kattohirsi, vrt harjariuku.
- Kaula on salvaimen ohuin kohta
- Kehikko tarkoittaa valmista hirsikehikkoa.
- Kivijalka, luonnonkivistä tai lohkokivistä ladottu tai muurattu rakennuksen perustus, vrt. sokkeli.
- Kurkihirsi, rakennuksen harjaa kannattava puu, harjahirsi, harjariuku.
- Kynsilään l. kynnellään, hirsi on kupera pinta ylöspäin eli kärjistään koskettaa, keskeltä ylöspäin kaarella. Hirret ovat aina luonnostaan käyriä ja niiden kynnelleen sovittaminen on ensiarvoisen tärkeää seinän tiivistymisen kannalta. Nykyisin on myös alettu sovittaa pyöröhirsiä seinään kupera sivu ulos tai sisälle päin, jolloin suuremmat puolet tulevat ylös ja alaspäin, tällainen seinä täytyy ehdottomasti tapittaa.
- Lamellihirsi tarkoittaa höylähirttä mikä on liimattu yhteen useasta kapeammasta osasta
- Lankku, molemmilta puolin sahattu (veistetty) lautaa järeämpi rakennuspuu, käytetään lähinnä lattioihin, lattialankku, siltalankku, vrt. palkki.
- Latvaläpimitta, hirreksi otettavan tukin latvapään paksuus.
- Lisälämmöneristys tarkoittaa esimerkiksi ohuempaa hirsiseinää, johon on lämmöneristyksen parantamiseksi lyöty yleensä toiselle puolen puurunko sahatavarasta ja lisätty jokin eriste, kuten villa ja pinta on yleensä paneloitu tai laudoitettu.
- Pelkka, pyöreästä puusta molemmin puolin sahattu tai veistetty hirsi.
- Palkki, puolipyöreä rakennuspuu, D-hirsi (D-log), perinteisesti käytetty lattioihin, siltapalkki.
- Perustus, rakennuksen pohja, joko sokkeli, laatta, kivijalka, tolpat tai nurkkakivet.
- Pyöröhirsi on muodoltaan pyöreä, se voi olla luonnollinen tai koneellisesti tasaisen pyöreäksi sorvattu.
- Ruode, päätyjen välinen vesikatteen aluspuu (lauta, parru jne.), vrt. kattoriuku.
- Rive, pellava- ja hampputappura tai lumppu hirsiseinän tilkkeenä eli eristeenä hirsien välisessä varassa ja salvaimessa.
- Roppilas, roppilaat, (E-Karjala, Kannas, Inkeri) kattotuoli, takstuoli (myös vuoliainen, vuoliaiset: E-Karjala, Kannas, Inkeri). Pantturi?
- Sammal, sammallus, sammalta on pohjoisessa vanhastaan käytetty hirsien välissä tilkkeenä lämpimissä rakennuksissa. Eri paikkakunnilla on käytetty eri sammallajeja, idässä rahkasammallajeja, lännessä ns. seinäsammalta. Sammaleen panoa (laittoa) sanotaan myös sammaltamiseksi.
- Salvain, hirteen hakattu nurkkaliitoksen kolo, hirsirakennuksen nurkkaliitos, salvainta

nimiteään myös salvokseksi.

- Salvaimenpää, pitkässänurkassa salvainkolosta ulos tuleva hirren pää.
- Salvos tarkoittaa keskeneräistä hirsikehikkoa TAI hirsien liittämistä toisiinsa (yleensä nurkassa). Jälkimmäisessä tapauksessa puhutaan myös salvaimesta tai lukosta tai nurkkalukosta (engl.lock).
- Silta, karjalainen ja savolainen palkki- ja lankkulattian nimitys.
- Sokkeli, betonista ym. teollisesta materiaalista tehty yhtenäinen perustus seinän alla, yleensä betonivalusta tai betoniharkoista. Kivestä tehtynä, yhtenäisen seinän alla olevan perustuksen nimi on kivijalka. Vain nurkkien alla oleva kiviperustus on nimeltään nurkkakivet.
- Tappi, tapittaminen, erityisesti pitkissä seinissä käytettävä lujitustapa. Muutaman seinähirren läpi kairataan reikä, johon lyödään kulmikas puutappi. Nykyään käytetään myös koko seinän läpi porattavaa ruuvia. Tapitus on tärkeä, jos hirsii ei ole asetettu kynnelleen. Aiheesta lisää tämän sivun Keskustelu-sivulla.
- Tilke, hirsiseinän eriste hirren varassa ja salvaimessa. Yleensä vuorivillaa, rivettä tai sammalta, joskus lumppua eli vanhoja vaatteita.
- Vara, 1) pitkittäinen sovitusura hirressä 2) varan piirtämiseen käytettävä erikoistyökalu (kaksihaarainen varausrauta).
- Varaus tarkoittaa hirren pitkittäistä sovitusuraa, myös vara.
- Varvi tarkoittaa yhtä hirsikertaa eli esimerkiksi 5. varvi on viides hirsi alhaalta laskettuna joka seinällä.
- Veistäminen 1) uusi merkitys: hirsirakentaminen 2)perinteinen merkitys: hirren veistäminen suoraksi, toiselta tai molemmisilta sivuiltaan, pelkkaaminen.
- Vuoliainen, vuoliaiset 1) päätykolmioiden välinen alushirsi vesikatossa, 2) räystäältä harjalle kulkeva aluspuu vesikatossa (sm.ruode"), yleensä kattotuolin (vuoliaisten; takstuolin; roppilaan) osa (Etelä-Karjalassa ja Inkerinmaalla).